

Матеріали XII регіональної науково-практичної конференції. 9-10 лютого 2006р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2006. – С. 2022.

10. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія. Посібник /Є.М. Причепій, А.М.Черній, В.Д. Гвоздецький. – К.: Академія, 2001 – 575 с. – С. 489.

**Васильченко Аліна Петрівна,
курсант 1 курсу ЦСФП НАВС
Науковий керівник:
Кривицький Ю.В., старший
викладач кафедри теорії держави
та права НАВС, кандидат
юридичних наук**

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ДЕРЖАВА: ОКРЕМІ ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ І ВЗАЄМОДІЇ

В Україні протягом століть тривав процес формування сфери громадського життя, що був пов'язаний із поширенням ідеології визвольного руху, втіленням у життя сподівань на здобуття українським народом незалежності, вирішенням національного питання шляхом демократизації суспільства. Вітчизняна політико-правова думка обґрунтовувала ідеї свободи особи, рівності людей, пріоритету загальнолюдських цінностей, непорушності закону, безпеки особистості, тобто основоположні принципи правової держави і громадянського суспільства. У суспільній свідомості поступово формувалося уявлення, що держава не завжди є надійним гарантом прав та інтересів окремої особи і суспільства загалом. Змусити державу бути таким гарантом може лише соціальна сила, яка здатна урівноважити силу держави й на яку остання буде зважати. Такою силою є громадянське суспільство, якому держава повинна бути підпорядкована [1, с.36]. З огляду на це, науковий інтерес представляє вивчення окремих аспектів співвідношення та взаємодії громадянського суспільства і держави в сучасних умовах розвитку України.

У філософській літературі громадянське суспільство розглядають як багатомірну, самоорганізовану систему соціальних відносин, які виникають природно між індивідами, де кожний виступає не як підданий держави, а як приватна особа, яка має свої особливі, відмінні від загальнодержавних, життєві цілі. Громадянськими відносинами є сімейно-родинні, освітньо-виховні, релігійні, моральні, товарно-грошові та інші взаємозалежності, які пов'язують людей потребами матеріального та духовного характерів.

У формально-структурному аспекті громадянське суспільство є сукупністю добровільних об'єднань, союзів, організацій, що дозволяє індивідам спілкуватися на ґрунті певних духовно-практичних інтересів. Таке суспільство не дозволяє громадянам уподібнитися розсипам автономних атомів і пропонує безліч форм соціальної кооперації, заохочує різні прояви людської солідарності. Громадянське суспільство – доволі пізнє, історичне утворення, характерне для західної правової цивілізації Нового часу. Його виникнення передбачало дві головні умови – перехід традиційного феодального суспільства в індустріальну фазу розвитку і поява масових генерацій емансипованих громадян, які усвідомлюють невід'ємність своїх природних прав.

Проводячи в життя сягаючі «знизу» соціальні ініціативи, громадянське суспільство забезпечує процеси саморегуляції всередині цивілізаційної системи. Воно доповнює вертикальні владні відносини, які утверджуються державою, горизонтальними відносинами, що функціонують на основі принципу саморегуляції. Держава та особистість, які здаються спочатку неспівставними соціальними величинами, за наявності розвиненого громадянського суспільства віднаходять ціннісну рівнозначність. Не заохочуючи ні етатистську сваволу, ні правовий нігілізм індивідів, громадянське суспільство сприяє укріпленню соціального порядку, надає йому цивілізованості [2, с.339].

В юридичних енциклопедичних працях громадянське суспільство інтерпретують в якості спільності вільних, рівноправних людей, кожній з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником, користуватися економічною свободою і надійним соціальним захистом, а також брати участь у політичному житті. Громадянське суспільство – це етносоціальний простір, в якому

люди взаємно пов'язані та взаємодіють між собою як незалежні особистості, котрі володіють власністю, вільно розпоряджаються результатами своєї праці, є носіями політичних прав і свобод [3, с. 86; 4, с. 29]. У цьому контексті привертає увагу точка зору В.В. Копейчикова про те, що особистість – це не пасивний продукт суспільної взаємодії, а живий та активний суб'єкт [5, с. 20].

На думку А.М. Колодія, громадянське суспільство – це об'єднання вільних індивідів і асоціацій громадян, що сформовані добровільно для забезпечення свободи та ініціативності особистості, прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, задоволення інших загальних інтересів, і яке завдяки приватній власності в економічній сфері, демократії в політичній, плюралізму в духовній, справедливості у правовій зумовлює існування в абсолютній більшості так званого середнього прошарку, який здатен підпорядкувати громадянському суспільству демократичну, правову, соціальну державу [6, с. 13]. Громадянське суспільство, продовжує вчений, це така організація людей, за якої кожна людина є вільною у своїй поведінці та має можливість приймати свої власні, особисті, самостійні рішення. Йому притаманна віра в людину, загальну справедливість, людський розум, тобто це – «відкрите суспільство», як його називає К. Попер, вважаючи, що воно є реальністю в розвинутих західних демократіях [7, с. 145, 194]. Громадянське суспільство – це не стереотип, а ідея, яка отримує практичне втілення з урахуванням традицій, історії, менталітету народу [7, с. 154].

Згідно з міркуваннями А.Р. Крусян сила громадянського суспільства – в реальній свободі людини, у пріоритеті її прав та інтересів перед усіма іншими цінностями. Людина є центром громадянського суспільства. Громадянське суспільство зацікавлене в розвитку людини, в досягненні нею особистого успіху, воно орієнтоване на людину, функціонує «через людину» та «заради людини», тобто є гуманістичним. Без вільної людини немає громадянського суспільства [8, с. 18].

Не можна не погодитися з висловленою в літературі думкою, що діалектика співвідношення громадянського суспільства і держави складна та суперечлива. Громадянське суспільство, представляючи собою систему, яка розвивається, постійно відчуває тиск з боку державної влади. Разом із тим держава зацікавлена у вільному розвитку громадянського суспільства як передумови її власного поступу. Зрілість громадянського суспільства – одна з головних умов стабільності демократичного режиму. Громадянське суспільство контролює дію політичної влади. Слабкість громадянського суспільства підштовхує державу до узурпування його прав, унаслідок чого відбувається інверсія функцій держави і громадянського суспільства. У такому випадку держава привласнює функції громадянського суспільства, примушуючи його до виконання винятково державних рішень. Окрім того, відносини держави і суспільства можна охарактеризувати як відносини постійної суперечливої взаємодії та взаємовпливу, характер і спрямованість яких значною мірою залежать від рівня розвитку громадянського суспільства та його інститутів. Громадянське суспільство гармонійно співіснує з державою при демократичному режимі, в опозиції – при тоталітаризмі та в конструктивному протиборстві – при авторитаризмі.

Отже, сучасний стан українського суспільства потребує від наукової спільноти пошуку відповідей на загальносоціальні імпульси, які необхідні стратегії реформування: перехід від неконструктивних спроб замінити державу громадянським суспільством до зусиль, які спрямовані на їх збалансовану взаємодію. Саме принцип соціального та політичного балансу у взаємовідносинах держави і громадянського суспільства повинен стати основою для виправлення та корекції нестабільної політичної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Тимошенко В. Формування ідей та елементів громадянського суспільства в Україні: ретроспективний аналіз / В. Тимошенко // Право України. – 2014. – № 4. – С. 36 – 44.
2. Бачинін В. А. Філософія права : словник / В. А. Бачинін, В. С. Журавський, М. І. Панов. – К : Ін Юре, 2003. – 408 с.
3. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 408 с.

4. Словник юридичних термінів : [навч.-наук. вид.] / Уклад. : А. П. Мозоль, Н. І. Мозоль, Л. Г. Юрковська. – К. : МП Леся, 2014. – 192 с.
5. Копейчиков В. В. Народовластие и личность : [науч.-популяр. изд.] / В. В. Копейчиков. – К. : Україна, 1991. – 280 с.
6. Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою / А. Колодій // Право України. – 2014. – № 4. – С. 9 – 16.
7. Колодій А. М. Принципи права України : [монографія] А. М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
8. Крусян А. Громадянське суспільство в Україні як передумова сучасного українського конституціоналізму: поняття і тенденції розвитку / А. Крусян // Право України. – 2014. – № 4. – С. 17 – 25.

Власенко Катерина Олександрівна
студент4-го навчального курсу
Юридично-психологічного
факультету НАВС
Науковий керівник:
Кондратьєв І.М. професор кафедри
філософії права та юридичної
логіки НАВС кандидат
філософських наук, доцент

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Процеси державотворення, становлення правової держави, відкритого громадянського суспільства є надзвичайно складними та багатоаспектними явищами, що пронизують і охоплюють всі сфери життєдіяльності соціуму: економіку, політику, право та духовну культуру. У сучасному світі всі сфери суспільного розвитку, тією чи іншою мірою, зазнають впливу від глобалізації.

Не існує якогось загальноприйнятого розуміння цього явища, але водночас більшість сходиться на тому, що глобалізація є сучасним проявом уніфікації суспільного буття, де провідним фактором виступає інформація.

Термін «глобалізація» походить від французького слова «global» – загальний. Цим терміном позначається об'єктивний процес формування, функціонування і розвитку принципово нової всесвітньої системи відносин між країнами і народами на основі взаємозв'язку і взаємозалежності у всіх сферах життєдіяльності світового співтовариства [1, с.106].

На думку М.Уотерса, глобалізація – це «соціальний процес, у якому обмеження, що накладаються географією на соціальний і культурний пристрій, слабшають і в якому люди це ослаблення усе в більшій мірі усвідомлюють» [2, с. 130].

Здійснюючи вплив на всі області соціального життя, глобалізація посилює необхідність переосмислення ролі держави в сучасному світі, збереження державної (національної) ідентичності, врахування або долучення до світового досвіду, організація життя у відповідності з цим досвідом (вступ тієї чи іншої держави до міжнародних союзів, блоків, різного роду міжнародних економічних, торгових та військово-політичних об'єднань чи асоціацій), переосмислення духовних цінностей, врахуванням різноманітних факторів життєдіяльності суспільства, закріплення культурних здобутків у праві.

У цілому ж глобалізація – надто складний і суперечливий процес, її характер, мета, способи і наслідки по-різному оцінюються представниками різних культур. В процесі глобалізації створюються транснаціональні соціальні зв'язки і простори, об'єднуються, взаємодоповнюються локальні культури, що спричиняє виникненню третіх культур або занепаду якоїсь із них. Своєрідність кожної культури є відносною, її специфічність, унікальність виступає як прояв загального в розвитку людського суспільства, у протилежному випадку не можна пояснити емпіричний факт, який полягає в тому, що кожна культура в процесі взаємодії з іншими культурами сприймає й адаптує їхні досягнення. У результаті глобалізації формуються субкультури, де частково